

Ymdopi gyda Covid-19

Ein hymateb i'r pandemig Coronafeirws yng Nghymru

Croeso / Welcome

Dyma'r stori o sut mae Sefydliad Cymunedol Cymru wedi ymateb i effeithiau pandemig Covid-19 ar gymunedau ledled Cymru.

Datblygodd yr hyn oedd, ar y dechrau, ond yn stori newyddion iechyd o'r ochr arall y byd, i effeithio ar bob rhan o'n bywydau, gan ddod â thrychineb i deuluoedd ym mhob rhan o Gymru a gadael llwybr o ddinistr cymdeithasol ac economaidd.

Yma, yn Sefydliad Cymunedol Cymru, rydym yn gweld mai ein cyfrifoldeb ni yw helpu cymunedau i ymateb i argyfwng. Er ein bod wedi hen arfer gwneud hynny o'r blaen mewn achosion lleol, dyma'r tro cyntaf i ni orfod gweithredu ar y fath raddfa er mwyn dod â chefnogaeth hanfodol i bobl o bob rhan o Gymru.

Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi'r hyn rydym ni wedi'i weld a beth rydym ni wedi'i ddysgu. Mae'n stori o ysbryd dynol gwydn a chryf, cryfder gwirioneddol yma yng Nghymru.

Mae'r ymateb gan ein cefnogwyr wedi bod yn wych; yn symud yn gyflym er mwyn sicrhau bod arian ar gael. Mae'n tîm wedi gweithio'n galed i ddosbarthu grantiau'n gyflym i grwpiau sy'n gweithio gyda'r cymunedau mwyaf bregus. Un ffactor arbennig yw ein partneriaeth anhygoel gyda'r Ymddiriedolaeth Argyfyngau Genedlaethol.

Dim ond rhan o'r stori sydd yn yr adroddiad hwn, gan fod y pandemig, yn anffodus, yn dal gyda ni. Mae'n hadroddiad yn canolbwyntio ar y cyfnod o Fawrth 2020 hyd at Rhagfyr 2020.

Erbyn hyn, mae yna obaith fod y diwedd mewn golwg, ond rhaid i hynny beidio â thynnu sylw oddi ar yr angen difrifol am gefnogaeth sydd yn dal o'n cwmpas ni.

Byddwn yn dal i gefnogi pobl ledled Cymru trwy'r amser dychrynlyd hwn. Rydym yn gobeithio y bydd yr adroddiad hwn yn helpu i amlygu'r gwaith gwych sy'n cael ei wneud ar draws y wlad ac y bydd yn eich ysgogi i ddal i'n helpu ni i wneud mwy.

Ar ran pawb yn Sefydliad Cymunedol Cymru, diolch i bob un ohonoch sydd wedi ein cefnogi trwy'r cyfnod dinistriol hwn.

Diolch o galon.

Richard Williams

Prif Weithredwr, Sefydliad Cymunedol Cymru

Adegau allweddol

20 Maw
2020

Lansio Apêl
Gwytnwch
Coronafeirws
Cymru gyda

£200,000

Mwy na

£4 miliwn

yn cael ei roi o apêl Cronfa
Argyfwng Genedlaethol
y DU i Gronfa Gwytnwch
Coronafeirws Cymru i'w
rannu yngh Nghymru

27 Maw
2020

Grantiau cyntaf

yn cael eu rhoi o
Gronfa Gwytnwch
Coronafeirws
Cymru

Hwb i Gronfa
Gwytnwch
Coronafeirws Cymru
gan gyfraniadau hael o
Waterloo Foundation
Admiral
Track 2000

Cafodd

Dal dy Dir,

grŵp yn cael ei ariannu
drwy Gronfa Gwytnwch
Coronafeirws Cymru eu
cyfweld gan

HRH Dug
Caergrawnt

4 Ebrill
2020

Cyfraniadau
Gronfa Gwytnwch
Coronafeirws
Cymru yn cyrraedd

£1 miliwn

7 Gorff
2020

Rhannu mwy na
£2 miliwn
o grantiau

Rhyddhau record
sengl elusennol

Dwylo Dros y Môr

gyda chyfran o'r
arian yn mynd at
Gronfa Gwytnwch
Coronafeirws
Cymru

28 Ion
2021

Rhannu mwy na
£4.9 miliwn
o grantiau

Sut allwn ni ymateb

Wythnosau'n unig ar ôl i gymunedau yng Nghymru gael eu dinistrio gan lifogydd, daeth y pandemig Coronafeirws i chwalu ein bywydau.

Roedd llawer o bobl yng Nghymru eisoes yn dioddef, nid yn unig yn gorfforol a/neu'n feddyliol oherwydd iechyd gwael, ond hefyd yn economaidd ac yn gymdeithasol.

Daeth y pandemig â heriau mwy a newydd wrth i'r cyfnod clo gael ei gyhoeddi, busnesau'n gorfod cau eu drysau, gweithwyr yn brwydro i gael dau ben llinyn ynghyd ar ôl cael eu gosod ar ffyrlo neu'u diswyddo a daeth ynysu yn rhywbeth roedd yn rhaid i bawb ei wneud.

Cyfarfod â'r her

Llwyddodd y trydydd sector yng Nghymru i gyfarfod â'r her yn gyflym ac yn ystwyth, daeth grwpiau cymunedol lleol at ei gilydd i greu tasgluoedd a thimoedd cymunedol i ymateb i Covid-19 ac i gefnogi'r aelodau mwyaf bregus yn eu cymunedau.

Er mwyn gwneud yn siŵr fod pobl Cymru'n cael y gefnogaeth orau bosibl, ffurfiodd Sefydliad Cymunedol Cymru bartneriaeth gyda'r Ymddiriedolaeth Argyfyngau Cenedlaethol ar gyfer ei apêl ledled y DU, gan ddenu rhoddion oddi wrth unigolion a chwmnïau corfforaethol.

Cafodd ein 'Cronfa Gwytnwch Coronafeirws Cymru' ei lansio ar 23 Mawrth 2020 ar gyfer grwpiau ac elusennau cymunedol oedd yn gweithio'n galed i addasu eu gwasanaeth i gefnogi'r rhai mwyaf bregus oedd yn dioddef o effeithiau'r feirws.

Roedden ni'n gweithio gyda Llywodraeth Cymru a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru, Cronfa Gymunedol y Loteri

Genedlaethol, Sefydliad Moondance ac arianwyr eraill i rannu ac i ddysgu. Roedden ni'n gweithio gyda'n gilydd i osgoi dyblygu ac i amlygu bylchau mewn gwybodaeth oedd yn cael ei rannu, gwybodaeth ynghylch ceisiadau twyllodrus. Roedd yn rhaid i drydydd sector Cymru allu nodi'n rhwydd yr arianwyr a oedd fwyaf addas ar gyfer eu hanghenion.

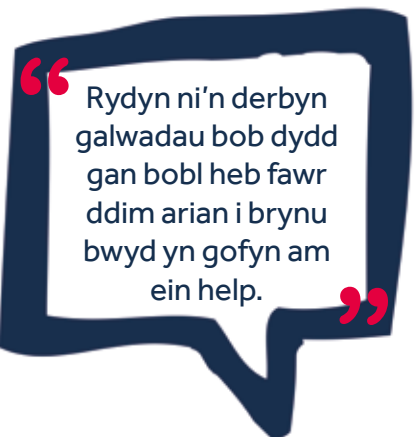
Gwrando ar anghenion Cymru

Er mwyn gwneud yn siŵr ein bod yn deall yr heriau yr oedd grwpiau yn eu hwynebu, fe gynhalion ni arolwg yn ystod wythnosau cyntaf y pandemig.

Yn ôl grwpiau a ymatebodd roedd cynnydd ar **62%** gyfartaledd yn y galw am gefnogaeth.

Bwyd a chyflenwadau hanfodol ar gyfer teuluoedd ar incwm isel oedd rhai o'r anghenion pennaf.

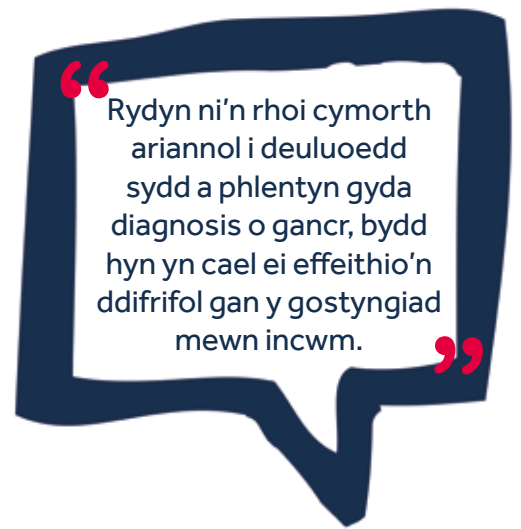
Aeth **29%** o'r holl grantiau a roddwyd at brosiectau yn taclo tlodi bwyd ac ar ddanfôn bwyd i bobl fregus.

Dangosodd yr arolwg hefyd mor anodd oedd hi i rai grwpiau a oedd, fel arfer, yn hunan gynhaliol gydag incwm da yn dod o ddigwyddiadau codi arian a siopau elusen. Disgynnodd incwm y sefydliadau hyn i ddim dros nos wrth i siopau elusen gau a phob digwyddiad yn cael ei ganslo.

Daeth yr hyn oedd i'w weld fel cryfder enfawr cyn y Coronafeirws i fod eu gwendid mwyaf. Roedden ni'n ariannu nifer o'r grwpiau hyn gyda grant i dalu eu costau craidd er mwyn iddyn nhw allu ddal ati gyda'u gwasanaethau i'r rhai a oedd angen gofal neu gefnogaeth ar adeg mor argyfyngus yn eu bywydau.

Amlygu anghydraddoldeb

8%

i grwpiau yn cael eu harwain gan, neu'n canolbwyntio ar, gymunedau BAME yng Nghymru

Tynnodd yr ymgyrch 'Black Lives Matter' fis Mai 2020 sylw at y diwyllianau Du, Asiaidd a Lleiafrifol Ethnig (BAME) a dangos pa mor ddiinstriol oedd effeithiau'r Coronafeirws ar eu bywydau.

Roedden ni eisoes wedi ymestyn allan i'r sector hon a chynnig grantiau i helpu grwpiau gyfathrebu negeseuon y Llywodraeth i arbed bywydau trwy rannu taflenni, galwadau ffôn a help ar lein edrych i'r dyfodol.

Fe fyddwn ni'n adeiladu ar hyn ac yn dal i weithio gyda'r grwpiau hynny i wella ein dealltwriaeth a chynrychiolaeth o ddiwyllianau amrywiol.

Edrych tuag at y dyfodol

Fis Medi, cafodd ein hariannu ei addasu er mwyn talu sylw i'r newid yn y pwyslais oedd i'w weld mewn ceisiadau.

Cafodd ein Cronfa Coronafeirws Cymru ei chau er mwy agor ein Cronfa Ymateb ac Adfer.

Roedd y gronfa newydd hon yn dal ar gael i sefydliadau oedd yn darparu ymateb brys mewn ardaloedd lle'r oedd cyfnod clo lleol, er enghraifft, ond roedd hefyd ar gael i sefydliadau'n canolbwyntio ar adfer o'r argyfwng ac i ddatblygu hunan gynhaliath a chadernid, ar atebion yn hytrach nag ar symptomau.

Wrth i ni symud i flwyddyn newydd, byddwn yn adeiladu ar yr hyn rydym ni wedi'i ddysgu yn ystod y blynyddoedd diweddar ac yn enwedig yn ystod y 12 mis diwethaf, er mwyn gallu dal ati i gefnogi'n ariannol ac i roi arian craidd am sawl blwyddyn ar y tro i sefydliadau lleol sydd wedi dangos yn ystod yr argyfwng hwn pa mor hanfodol ydyn nhw.

Byddai eleni wedi bod hyd yn oed yn fwy heriol heb y rhain.

Rydym yn diolch i bob un o'r sefydliadau hyn am yr hyn y maen nhw wedi'i wneud ac yn edrych ymlaen at weithio gyda nhw yn ystod yr wythnosau, y misoedd a'r blynyddoedd i ddod, wrth iddyn nhw ddal i ddarparu dyfodol gwell ar gyfer eu cymunedau ac i Gymru.

Pwy rydyn ni wedi'u cefnogi

Race Council Cymru

Buddiolwr ifanc

"Mae yna feirws allan yna sy'n rhwystro pobl rhag mynd i'r gwaith a dilyn eu bywyd bob dydd.

Er enghraifft, i bobl fel fi a fyddai yn yr ysgol ar ddiwrnod fel heddiw, mae'r ysgol wedi gosod gwaith cartref i'r myfyrwyr ar liniaduron. Does gen i ddim gobaith o allu cael gliwiadur nac unrhyw ddyfais electronig arall fy hun.

Diolch yn fawr i'r arianwyr am roi gliwiadur i mi ei ddefnyddio yn ystod y pandemig, Diolch eto, a gobeithio y bydd pobl yn gweld eich gwaith da."

Dal Dy Dir Powys

Cafodd Dal dy Dir grant i addasu eu gwasanaeth yn ystod y pandemig i ddal ati i gefnogi grwpiau wedi'u hymylu a grwpiau a theuluoedd gydag anableddau.

Cymru Creations

Tredegar

Defnyddiodd Cymru Creations eu grant i addasu o fod yn darparu prosiectau cymunedol yn y cyfryngau i ddanfôn bwyd a meddyginiaeth i'r rhai mwyaf bregus yn y gymuned.

Summit Good

Josh Pike, Cyfarwyddwr

"Mae'r grant gan Cronfa Gwytnwch Coronafeirws Sefydliad Cymunedol Cymru wedi'n galluogi ni i dalu ein staff a phrynu llysiau ar gyfer hanner cant yn fwy o gartrefi yn ystod y misoedd i ddod.

Mae'n help rhyfeddol, felly, diolch yn fawr iawn i chi."

Welsh Womens Aid

Sara Kirkpatrick, Prif Weithredwraig

"Mae Covid 19 wedi newid y byd yn radical ond nid yw wedi cael gwared ar yr heriau, y trais yn erbyn merched a genethod, niwed trais yn y cartref a thrais rhywiol Rydyn ni'n cefnogi ein haelodau i fod yn ymatebol, i gynnig eu gwasanaeth mewn ffyrdd newydd ac i gydnabod y rhwystrau ychwanegol sydd wedi'i codi yn y cyfnod ansicr hwn.

Drwy roi'r grant i ni, rydych chi wedi rhoi mwy nag arian. Rydych chi wedi sicrhau fod diogelwch a chefnogaeth yn dal ar gael ar adeg na welodd neb ei debyg."

Help Harlech Harlech

Cafodd Help Harlech grant i ddiwallu'r gofyn dyddiol am ei wasanaeth ac i'w alluogi i brynu offer diogelwch personol i'w wirfoddolwyr i'w hamddiffyn wrth ddanfôn eu nwyddau.

Bike to the Future Powys

Helpodd y grant Beicio i'r Dyfodol i ddefnyddio eu beic trydan cargo i rannu bwyd a bagiau o lysiau yn y gymuned leol.

Oasis Cardiff

Morrison, Gwirfoddolwr

"Fe adewais i Sudan pan oeddwn i'n 18 mlwydd oed am fod rhyfel wedi torri allan yno. Roedd y daith yn un hynod o anodd.

Roeddwn i gyda'm ffrind pan gafodd ei ladd ar y ffordd. Roedd colli fy ffrind mor anodd phrin y galla i ddechrau anghofio rhai o'r pethau a ddigwyddodd ar y daith.

Helpodd Oasis fi i ailadeiladu fy hunan, mae fel cartref i mi. Rwy mor falch o allu talu'n ôl i'r gymuned yr hyn y maen nhw wedi'i wneud i mi."

Diolch

Fis Mawrth 2020, daeth y wlad i stop.

Symudodd y tîm yn Sefydliad Cymunedol Cymru'n gyflym i ddechrau gweithio o gartref er mwyn gwneud yn siŵr ein bod yn gallu dal i wneud ein gwaith ar adeg pan oedd yr angen mwyaf am gefnogaeth ein harianwyr.

Sut fyddwn yn goroesi fel sefydliad heb allu mynd allan a thrafod gyda darpar roddwyr neu ymgynghorwyr proffesiynol? Sut fyddwn ni'n cynnal digwyddiadau i ddangos ein gwaith i gefnogwyr ac i'w hannog i gysylltu â ni er mwyn adeiladu gwlad gryfach, gadarnach, ar adeg pan oedd cysylltiadau ar eu gwanaf?

Llwyddwyd i lansio'r Gronfa Gwytnwch Coronafeirws Cymru o fewn wythnos, drwy ail gyfeirio rhywfaint o'n cyllid ein hunain at yr achos newydd hwn. Yn fuan, rhoddodd Sefydliad Waterloo fwy o arian yn y gronfa, ac yna Admiral, Dŵr Cymru a rhoddwyr mawr unigol eraill.

Pan lansiwyd yr apêl, cyfrannodd y cyhoedd gannoedd o roddion llai wrth i bawb ddechrau sylweddoli cymaint o argyfwng oedd yn wynebu eu cymunedau.

Dyluniwyd y gronfa i ddarparu rhyddhad cyflym ac effeithiol i grwpiau lleol a oedd angen cefnogaeth yn ddi-oed, i'w helpu i barhau i ddarparu'r gwasanaethau mawr eu hangen i'r rhai mwyaf agored i niwed yn y gymdeithas. Y mathau hyn o sefydliadau bach ar lawr gwlad sydd yn y sefyllfa orau i helpu eu cymuned leol oherwydd eu bod yn adnabod y bobl ac yn deall yr heriau sy'n eu hwynebu.

Wrth i'r cyfnod clo lacio, newidiodd ein Cronfa Gwytnwch Coronafeirws i fod yn Gronfa Ymateb ac Adfer i gydnabod bod gofynion ariannu llawer o sefydliadau wedi newid a bod yn rhaid symud ymlaen i ganfod y 'normal newydd'.

Mae'r gronfa hon yn anelu at gefnogi grwpiau wrth iddyn nhw geisio goresgyn yr heriau o adfer a cheisio sicrhau eu bod yn gallu helpu eu buddiolwyr yn y ffordd iawn yn ogystal â darparu cefnogaeth ar gyfer eu hymddiriedolwyr, timoedd eu staff a'u gwirfoddolwyr. Y wers rydym wedi'i ddysgu yn ystod y flwyddyn diwethaf yw, yng nghanol anrhefn ac ansicrwydd, fod cymuned sydd wedi'i chysylltu yn gymuned sy'n gallu goroesi. Roedd y cysylltiadau hyn, a ffurfiwyd gan ddyhead i weld rhywbeth da yn dod o'r argyfwng, yn amhrisiadwy wrth gefnogi'r mwyaf bregus yn ein cymdeithas. Ni fydd y tîm yn Sefydliad Cymunedol Cymru byth yn gallu treulio digon o amser yn ei waith bob dydd i fynegi'n llawn ein diolchgarwch i'n rhoddwyr hael, a wnaeth waith y gronfa hon yn bosibl.

Mae eich hymrwymiad a'ch parodrwydd i ymuno â ni i wneud Cymru'n lle gwell, ar hyn o bryd ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol yn cael ei wirioneddol werthfawrogi.

Fel rhan o Gronfa Gwytnwch Coronafeirws Cymru, rydyn ni wedi gweithio'n agos â'r Ymddiriedolaeth Argyfyngau Genedlaethol i ddarparu mwy na £4 miliwn o arian ledled Cymru.

Hoffai Sefydliad Cymunedol Cymru ddiolch i bawb sydd wedi cyfannu at Gronfa Gwytnwch Coronafeirws Cymru, gyda diolch arbennig i:

- The Gareth Griffiths Fund
- Neumark Foundation

Beth nesaf?

Yr hyn y mae'r adroddiad hwn yn ei ddangos yn wneud yn glir yw nad ydyn ni, fel sefydliad, wedi aros yn ein hunfan wrth ateb y cwestiynau anodd y mae'r pandemig wedi'u codi.

Pan oedden ni'n lansio'r gronfa fis Mawrth 2020, doedd gennym ni ddim syniad y byddai digon o arian yn dod i fewn gan unigolion, cwmnïau a chyllid statudol i roi mwy na £5 miliwn o grantiau i gymunedau a grwpiau oedd angen help fwyaf.

Mae haelioni'r rhoddwyr hyd yma wedi bod yn rhyfeddol, ond nid yw'r problemau y mae'r trydydd sector, a'r rhai y maen nhw'n eu cefnogi, yn mynd i ddiflannu – os rhywbeth, maen nhw'n gwaethygu.

Fe wyddom ni am brosiectau fel Brighter Futures yn y Rhyl oedd angen grant o £18,430 i gyflogi staff i ailgychwyn eu gwaith ieuenctid, darparu gwahanol ffyrdd o gynnal, o ganllawiau bwyta'n iach i gyfleodd i wirfoddoli yn y gymuned.

Roedd Cymdeithas Arddio Gymunedol Star Hub yng Nghaerdydd yn chwilio am arian i'w helpu i ddatblygu gardd gymunedol bresennol yng Nghaerdydd a'u galluogi i dyfu mwy o gynnyrch a meithrin sgiliau gwirfoddolwyr a gwella eu hiechyd meddwl.

Mae angen cyllid brys ar gyfer y prosiectau hyn, a mwy o grwpiau fel y rhain, er mwyn sicrhau y gallant barhau i gefnogi eu cymunedau trwy'r pandemig a thu hwnt.

Ein gobaith diffuant yw y bydd yr adroddiad hwn yn annog cefnogwyr eraill i ystyried sut y gallen nhw chwarae rhan i sicrhau bod cymunedau mwyaf bregus Cymru'n cael yr help y maen nhw ddirfawr ei angen i adfer o effeithiau arswydus y pandemig hwn.

Mae angen eich cefnogaeth nawr, fwy nag erioed.

**Community Foundation Wales
St Andrews House
24 St Andrews Crescent
Cardiff
CF10 3DD**

02920 379580

www.communityfoundationwales.org.uk

Os hoffech chi ein cefnogi, cofiwch gysylltu

info@communityfoundationwales.org.uk

[@foundationwales](https://twitter.com/foundationwales)

[@walescf](https://www.facebook.com/walescf)

Cyfeilliion Sefydliad Cymunedol Cymru

Charity Number 1074655

Company Number 03670680

Community Foundation Wales is the trading name of The Community Foundation in Wales